

maturitetnim koledarjem septembra.

Izpitni red v 28. členu vsako leto ponavlja absurd neusklajenosti trajanja ustnega izpita (20 minut) in priprave nanj (do 15 minut). Organizacija ustnih izpitov mora biti na šolah z več kot 200 kandidati do minute natančna. En kandidat se pripravlja, drugi odgovarja. V samostojnem Izpitnem redu je v 28. členu pred »do 15 minut« sicer postavljena besedica »najmanj«, vendar bi bilo primerno, da bi jo dodali tudi v krovni Pravilnik o maturi. Glede na določila izpitne tajnosti je absurdno in samo sebi namenjeno določilo 3. odstavka 29. člena. Šolska predmetna komisija za pisne ocene kandidata ne more (in ne ne sme) vedeti, saj izpitnih pol svojih kandidatov profesorji nikoli ne vidimo.

V zvezi s 3. alineo 1. odstavka 30. a člena je vse jasno, dokler kandidat uporablja nedovoljena sredstva, pripomočke in metode pri izpitu. Interpretacija se zaplete, ko gre za primer, ko je kandidat hodil brat skrite zapiske v toaletne prostore in jih torej ni uporabljal neposredno pri izpitu. Izpitni red sicer predvideva spremstvo kandidata do omenjenih prostorov, »in flagrante delicto« pa ga tam nismo dobili, saj mu vanje ne smemo slediti. Tako je vse ostalo le pri domnevah, ali je zapiske res uporabljal ali ne.

Četrto poglavje pa tudi deli petega poglavja o javnosti in tajnosti mature, varstvu osebnih podatkov in hranjenju izpitne dokumentacije so podrobneje opredeljeni v drugih maturitetnih aktih, za maturante

pa je v teh poglavjih nedvomno najzanimivejši 47. b in 48. člen, ki v zadnjih letih zaradi zelo demokratične formulacije kopiči pritožbe in zahteve na Državnem izpitnem centru. Med maturanti je splošno znano, da nič ne izgubiš, če se na oceno pritožiš, saj to avtomatično pomeni, da izpitne pole še enkrat pregledajo, plačati pa ni treba. Prav tako se stopnjujejo zahteve po sicer plačljivem vpogledu, kjer je v 1. odstavku 48. člena posebej določena zahteva po pisni obrazložitvi načina izračuna pisne ocene. Ker mora maturitetna komisija v vsakem primeru na pritožbo odgovoriti, ni malo primerov, ko se kandidati pritožijo na ocene vseh petih predmetov iz gole špekulacije, ker še ne poznajo rezultatov univerzitetnega vpisa.

Zanimivost analize take vrste se hitro konča, ko pravilnik uporabljamo v praksi, saj se moramo odločiti, do katere mere bomo dosledni oz. manj dosledni in bolj praktični. Zaradi naraščanja pritožb v zvezi z maturo na državni ravni in čedalje pogostejšega iskanja pravnih napak in lukenj pri izvedbi mature je na šolah možno le dosledno ravnanje po pravilniku. Zato lahko le upamo, da bo Zakon o maturi, ki je v obravnavi že dolga leta, bolj dodelan, izpiljen in pravno dorečen in da se bodo hkrati z njim uskladili tudi vsi drugi maturitetni akti in pravilniki.

Tomaž Kranjc

Zavod RS za šolstvo

POKLICNA MATURA ANTE PORTAS

V prihodnjem šolskem letu bo stopil v veljavo novi Pravilnik o poklicni maturi. Da ne bo preveč šokiral srednjih strokovnih in tehniških šol, bomo že v tem šolskem letu izvajali projekt Priprava na poklicno maturo (»skozi« zaključni izpit). Projekt je v začetku koordiniral Anton Slanc z Ministrstva za šolstvo, sredi

januarja pa je vodenje projektne skupine prevzel dr. Zdenko Medveš.

Z delom v projektu želimo izvajalci (MŠZŠ, ZRSS, CPI, RIC, AC in drugi) preizkusiti delovanje v pravilniku opisanega modela predvsem v tistih detajlih, ki se razlikujejo od dosedanje izvedbe zaključnega izpita.

S preizkusom modela in odgovornih služb želimo tudi šolam dati vpogled v to, kaj jih čaka drugo leto, in prispevati k popolnejši informiranosti učiteljev in dijakov. Upamo, da z informiranjem pripomoremo k zmanjševanju strahu med dijaki in njihovimi učitelji in ne obratno.

Temeljni cilji priprave na poklicno maturo so preizkus delovanja Državnega izpitnega centra med vzporedno izvedbo splošne mature in eksterne izvedbo splošnih predmetov sedanjega zaključnega izpita; ugotovitev ravni standardov znanja pri splošnih predmetih v izpitnih katalogih konvertiranih, prenovljenih in novih programov; seznanitev izvajalcev z vsebino, ocenjevanjem in logistiko; dodatno izobraževanje učiteljev in šolskih izpitnih odborov za izvedbo poklicne mature.

Zavod RS za šolstvo bo kmalu oblikoval predmetne skupine, ki bodo do imenovanja državnih predmetnih komisij za poklicno maturo simulirale njihovo vlogo. V njih bodo povabljeni srednješolski učitelji v sodelovanju s predmetnimi svetovalci sestavljali naloge in merila za ocenjevanje splošnih predmetov. Da bodo lahko začeli z delom, pa je treba streti še nekaj orehov:

- Razširjene predmetne skupine Zavodovih svetovalcev (za slovenščino, matematiko, angleščino, nemščino in obe materinščini na narodnostno mešanih območjih) bodo opravile analizo učnih načrtov, saj poteka izobraževanje ponekod po prenovljenih učnih načrtih, v neprenovljenih »konvertiranih« programih pa po starih, veljavnih še iz časov pred kurikularno prenovo. Ugotoviti morajo, kateri so tisti skupni standardi v obeh vrstah učnih načrtov, iz katerih bi lahko črpali cilje in teme za enotna izpitna vprašanja. Ugotovljene razlike v poudarkih učnih načrtov posameznih programov bodo tako lahko priporočili le za ustno preverjanje.
- Analiza učnih načrtov mora zajeti tudi primerjavo med nivojem znanja, dosegljivem z rednim štiriletnim izobraževanjem, in šolanjem po modelu 3 + 2.
- Iste skupine morajo poskrbeti za nove izpitne kataloge oziroma prilagoditi tiste, ki so bili sprejeti pred uvedbo Pravilnika o poklicni maturi. Da bi lahko uspešno opravile to težko nalogo, se morajo primerljive predmetne skupine medsebojno uskladiti in določiti enake ravni znanja.
- Naslednja naloga bo določitev zgradbe in strukture izpitov (kaj bo obsegal pisni izpit prve in tretje izpitne enote). Določiti je treba trajanje izpita, raven izbirnosti, vrste vprašanj, število izpitnih pol in določiti razmerja med deli snovi (na primer književnost in jezik pri slovenščini). Odločiti se morajo tudi, ali bodo v poklicno maturo vključili pisni preizkus slušnega

razumevanja jezikov, s katerim imajo na gimnazijski maturi pozitivne izkušnje. Pisni izpit je namreč s pravilnikom omejen od 90 do 120 minut in v ta kratek čas se ne da stlačiti vseh pri maturi znanih oblik preverjanja.

- Dilema je, ali naj pripravijo več izpitnih kompletov za različne vrste tehniškega oz. strokovnega izobraževanja, ali naj sledijo enemu, skupnemu minimalnemu standardu, vse razlike v poudarkih pa prepustijo šolskim komisijam in ustnemu delu izpita.
- Najtežje bo verjetno priti do usklajenih ocenjevalnih meril. Pravilnik namreč določa, da bo poklicna matura v prvi in tretji enoti – to je v splošnoizobraževalnih predmetih – eksterna. Do sedaj so učitelji na šolah sami sestavili naloge in merila za zaključni izpit, jih sami ocenili in po potrebi uravnavali zahtevnost ocenjevanja glede na povprečno znanje njihove populacije. Drugo leto bodo šole dobile vprašanja za pisne dele izpitov od državne predmetne komisije. Tako bodo vsi »poklicni maturanti« v Sloveniji odgovarjali na enaka vprašanja. Njihove izdelke bodo ocenili njihovi učitelji na šolah, pri čemer se bodo pri »internem« ocenjevanju »eksternih« nalog morali držati enotnih eksternih navodil za ocenjevanje oziroma točkovnikov. Tako ocenjevanje predpostavlja, da bodo vsi dijaki dobili enako število točk za enak ali primerljiv odgovor. Do tukaj je zadeva idealna, a kaj, ko se hudič skriva v podrobnostih. Sestavljavci pravilnika (verjetno namenoma) niso določili, kako pretvoriti točke v ocene, ampak so odločitev prepustili stroki. Možnih je več načinov. Lahko bi veljali enotni, državni kriteriji, s katerimi bi z enakim vatlom merili vso, precej heterogeno populacijo. Tukaj bi lahko predpostavili vnaprej določene meje med ocenami – kar se zdaj – precej na pamet – dogaja v mnogih šolah. A kaj, če te meje vnaprej postavimo z neko predpostavko, ki se kasneje izkaže za napačno? Kdo bo poskrbel, da zaradi tako postavljenih meja ne bomo prevelikega dela populacije poslali na popravne izpite? (Lahko bi taki kriteriji veljali pri enem predmetu, pri drugih pa drugi.) Varianto tega modela predstavlja možnost, da bi šole morale le sporočiti posamične rezultate vseh kandidatov pri kakem predmetu Državnemu izpitnemu centru, ki bi izračunal porazdelitev rezultatov. Nato bi predmetna komisija ali krovna državna komisija za poklicno maturo določila meje med ocenami za vso populacijo. A o tej možnosti pravilnik ne govori. Z drugimi besedami, pravilnik obema komisijama ne daje te pristojnosti. Druga možnost je, da ostane tako

kot do sedaj: šola sama določi meje med ocenami na Gaussovi krivulji dosežkov njihove populacije. V takem primeru se lahko zgodi, da bi na eni šoli veljala drugačna merila kot na drugi, tako kot je veljalo do zdaj, le da do zdaj niso na različnih šolah pisali enakih nalog. In po tej različici, ki bi bila »interno« poštena, se lahko zgodi, da bi dva dijaka z različnih šol dobila enako število točk, s katerimi bi eden padel, drugi pa izdelal.

To bi bilo grdo.

Še posebej grdo bo, če ta dva dijaka ne bosta npr. eden iz Murske Sobote in drugi iz Portoroža, ampak iz istega malega mesta, po možnosti še dobra prijatelja in s kakšnim sorodnikom med pravniki ali novinarji senzacij lačnih medijev. Tretja, prav tako neprepričljiva možnost je, da bi kriterije prilagodili povprečju posameznega programa, pri čemer se ne izognemo pravkar opisani dilemi. Po mojem mnenju najboljše kaže enotnim državnim kriterijem. Seveda pa ti spet niso brez pasti. Pravilnik je nastal tudi z namenom, da se zmanjša osip. Po razpoložljivih podatkih okrog tretjina dijakov ne izdelava zaključnega izpita v prvem poskusu. K temu lahko prištejemo še okrog deset do dvajset odstotkov celotnega korpusa zaključnega letnika v srednjem strokovnem šolstvu, ki ne izdelava zaključnega letnika in ne more na zaključni izpit, ter okrog 30 do 40 % nezadostno ocenjenih dijakov v prvih treh letnikih. Vidimo, da se pred prihodnje »poklicne maturante« postavlja veliko ovir, na katerih se jih preveč spotakne. Ali se z ocenjevalnimi merili da zmanjšati osip? Verjetno, a treba bo več pozornosti posvetiti tudi drugim elementom srednjega strokovnega šolanja: vpisu, metodam poučevanja, motiviranju dijakov, stalnemu strokovnemu spopolnjevanju učiteljev, novim oblikam ocenjevanja, nenehno podirajočemu se ravnotežju med splošnim in strokovnim delom programov, šolskim pravilnikom, izboljševanju odnosov med učitelji, dijaki, vodstvom in starši itd.

Zavod RS za šolstvo je že oblikoval podprojektno skupino, v katero so vključeni svetovalci iz vseh predmetov, vpletenih v poklicno maturo. Trenutno se ukvarjajo z načrtovanjem dela do konca šolskega leta. Na letošnjem zaključnem izpitu, samo v spomladanskem roku, bi radi na nekaj prostovoljno prijavljenih šolah izpeljali zaključni izpit tako, kot je predvideno s Pravilnikom o poklicni maturi – torej tako, kot bo obvezno veljalo v naslednjem šolskem letu. Prijavljena šola bi morala vključiti vse oddelke zaključnega izpita istega programa in obvezno sporočiti vse podatke o rezultatih in svojo oceno. S tem bi projektna skupina na

ministrstvu preizkusila, ali je pravilnik izvedljiv ali morda potrebuje še kakšno nastavitev. Državni izpitni center, ki postaja osrednja servisna služba poklicne mature, mora preizkusiti logistiko. Sem spadajo stiki med centrom in komisijami, določitev rokov za oddajo izpitnih gradiv, oblikovanje in tisk izpitnih pol, žreb ustreznega kompleta, distribucija nalog na šole, sprejemanje in obdelava podatkov o uspehu. Center za poklicno izobraževanje mora preizkusiti dvoje: enotna – eksterna – priporočila o izvedbi strokovnega predmeta (druge izpitne enote) in enotna priporočila za četrto izpitno enoto (izdelek, storitev, seminarska naloga itd.). Pričakujemo, da bodo priporočila postala navodila, če pri izvedbi projekta ne bi ugotovili, da je z njimi kaj narobe. V projekt se bodo morali vključiti tudi drugi zavodi in institucije (Andragoški center), saj bo poklicna matura urejala zaključek izobraževanja ne le v srednjem strokovnem šolstvu, ampak tudi v poklicno-tehniškem šolstvu (3 + 2) in poklicnem tečaju, njeni elementi pa bodo uporabljani pri preizkusih znanja iz splošnih predmetov za kandidate, ki so opravili mojstrski izpit ali so končali srednjo poklicno šolo in imajo tri leta delovnih izkušenj in se želijo vpisati v višje strokovno izobraževanje. Prav tako bi že letos radi preizkusili pripravljenost služb, ki bodo poskrbele za prilagoditev poklicne mature dijakom s posebnimi potrebami. Po potrebi se bomo obrnili na vse strokovne svete.

Če bodo predmetne skupine pri svojem analitičnem seciranju učnih načrtov uspešne in bodo dovolj zgodaj držale v rokah uporabne izpitne kataloge, bodo morda že zgodaj spomladi s pomočjo učiteljev izdelale poskusni izpitni komplet, s katerim bi, podobno kot pri gimnazijski maturi, preizkusili del logistike za »predmaturitetni preizkus«. Sicer se bodo morale zadovoljiti z informacijami o izkušnjah, ki jih ima predmetna skupina za matematiko z delno eksternostjo na zaključnih izpitih in z njihovo pomočjo izdelati take naloge, s katerimi bodo lahko letošnji prostovoljni poskusni zajčki opravili zaključni izpit.

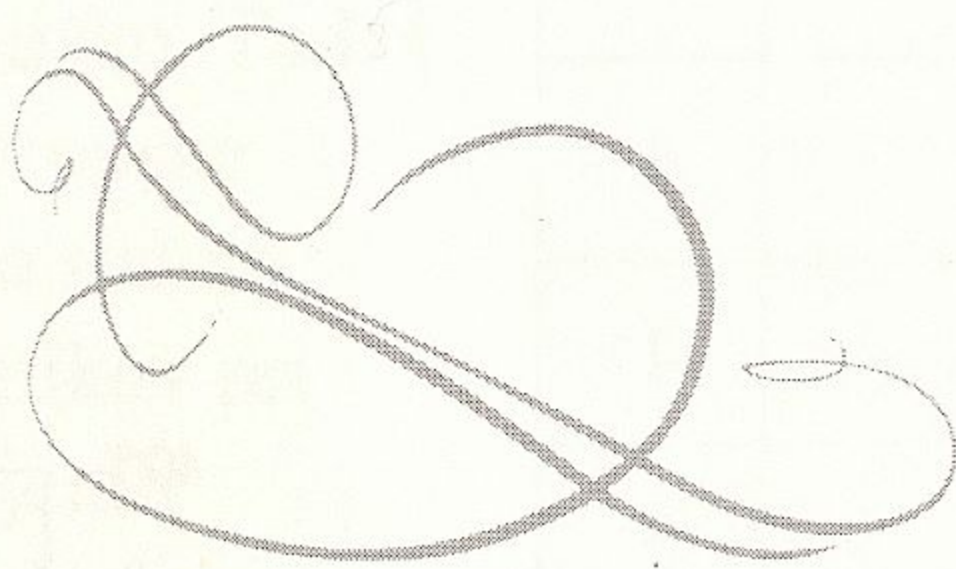
K sodelovanju bomo povabili le nekatere šole. Vse šole pa bi dobile eksterne izpitne komplete, odločitev o njihovi uporabi pa bi sprejele same. Če se bodo odločile, da ne uporabijo skupnih nalog, bi seveda morali imeti v rezervi ustrezno število internih nalog. Verjetno bomo letos dopustili možnost, da šole po uporabi skupnih nalog in ocenjevalnih navodil kandidatom določijo ocene ne glede na skupne rezultate. Šolskim komisijam ostaja pravica, da uveljavijo rešitev, ki je za dijaka ugodnejša. Na manjšem vzorcu šol pa bi morali opraviti tudi neposredno spremljanje (ustnega dela) izpita, v vodenih intervjujih z ravnatelji, učitelji in dijaki pa pridobiti dodatne pomembne informacije. Tako zbrane informacije bi morali obdelati v vročih julijskih dneh in ob koncu

počitnic predstaviti poročilo. Poročilo naj bi odločilno vplivalo na prvo pravo izvedbo poklicne mature. Medtem bo ministrica na predlog Državnega izpitnega

centra imenovala predmetne komisije, ki bodo – predvidoma tudi z kooptiranjem članov projektne skupine – nadaljevale naše delo.

L I T E R A T U R A

Pravilnik o poklicni maturi, Uradni list RS, št. 96/2000.
Slanc A. (2000). *Interno gradivo za prvo sejo projektne sveta*.
Ljubljana: MŠZŠ.

Jože Pavlišič

Zavod RS za šolstvo

POKLICNA MATURA IN OCENJEVALNA MERILA

V članku je na primeru matematike opisano ocenjevanje na dosedanjih zaključnih izpiti v srednjem strokovnem šolstvu in primerjava z merilom, ki ga zapoveduje novi Pravilnik o poklicni maturi v 25. členu. Prav pozitivne izkušnje s prostovoljnim sodelovanjem šol v eksternem pripravljanju izpitnih nalog iz matematike za zaključne izpite v zadnjih osmih letih so sestavljavcem pravilnika služile kot model za nekatere rešitve v izvajanju prve in tretje izpitne enote (splošnih predmetov).

Ocenjevanje naj bi bilo:

1. veljavno: ocenjujemo tisto, kar želimo oceniti;
2. zanesljivo: pri ponovitvi v enakih pogojih bi dobili enako oceno;
3. občutljivo: ocena naj izraža razlike v znanju;
4. objektivno: odvisno le od ocenjevalnega instrumenta, ne pa od ocenjevalcev ali drugih pogojev.

V nadaljevanju bom obravnavamo le 3. točko: občutljivost ocenjevanja. Merila morajo biti določena tako, da je končna ocena izraz znanja, ne glede na to, kako jo dobimo. Uveljavljeno je mnenje, da je pisna

ocena več »vredna« kot ustna. Tudi sam se strinjam s tem. Pomembno je, kolikšen delež prisodimo eni in drugi oceni. Pri ocenjevanju enotnih nalog iz matematike imamo na zaključnem izpitu (ZI) določeno razmerje 70 : 30 v korist pisni oceni. Pri uporabi tega merila do sedaj ni bilo težav. Obe oceni dobimo s točkovanjem pisne naloge (vsota točk, doseženih pri posamezni nalogi) od 0 do 100 točk in ustnih odgovorov od 0 do 30 točk. Točke za določitev končne ocene dobimo tako, da število točk pri pisnem delu pomnožimo z 0,7 in prištejemo točke ustnega dela.

Za ocene uporabimo naslednjo lestvico:

Interval (%)	Ocena
0–44	1
45–58	2
59–72	3
73–86	4
87–100	5

Menim, da je to merilo dokaj občutljivo, saj temelji na predpostavki, da je kandidatovo znanje sorazmerno s